

Юридичні науки

УДК 343.982.42

Литовська Вікторія Віталіївна

*судовий експерт сектору технічного дослідження документів
та обліку відділу криміналістичних видів досліджень*

Харківський науково-дослідний експертно-криміналістичний центр

Міністерства внутрішніх справ України

Литовская Виктория Витальевна

*судебный эксперт сектора технического исследования документов
и учета отдела криминалистических видов исследований*

Харьковский научно-исследовательский экспертно-криминалистический центр

Министерства Внутренних дел Украины

Lytovska Viktoriia

Forensic Expert

Kharkiv Scientific Research Forensic Center of the

Ministry of Internal Affairs of Ukraine

**СУЧАСНІ ЕЛЕМЕНТИ ЗАХИСТУ ГРИВНІ ВІД ПІДРОБКИ
СОВРЕМЕННЫЕ ЭЛЕМЕНТЫ ЗАЩИТЫ ГРИВНЫ ОТ ПОДДЕЛКИ
MODERN ELEMENTS OF PROTECTION OF GRVNA FROM
FINISHING**

***Анотація.** У статті розглянуто сучасні елементи посиленого рівня захисту на банкнотах української гривні, які дозволяють гарантовано виявляти підроблені грошові знаки як при уважному візуальному так і при тактильному контролі без застосування спеціального обладнання. Рівень захисту, безпосередньо пов'язаний з його унікальністю й доступністю для розпізнання не тільки експертами, спеціалістами, але й звичайними громадянами. Одна захисна ознака не є гарантованим захистом грошових*

знаків, а тільки всі компоненти в комплексі сприяють захищеності купюр конкретного номіналу від підробки.

Ключеві слова: сучасні елементи захисту, оптично-змінний елемент SPARK, «віконна» полімерна стрічка.

Анотація. В статті розглянуті сучасні елементи посиленого рівня захисту на банкнотах української гривні, які гарантовано виявляють підроблені грошові знаки як при уважному візуальному, так і тактильному контролі без застосування спеціального обладнання. Рівень захисту безпосередньо пов'язаний з його унікальністю та доступністю для розпізнавання не тільки експертами, спеціалістами, але й звичайними громадянами. Один захисний елемент не гарантує захист грошових знаків, а тільки всі компоненти в комплексі сприяють захищеності купюр конкретного номіналу від підробки.

Ключевые слова: современные элементы защиты, оптически сменный элемент SPARK, «оконная» полимерная лента.

Summary. The article considers modern elements of the enhanced level of protection on Ukrainian hryvnia banknotes, which allow guaranteed detection of counterfeit banknotes with both careful visual and tactile control without the use of special equipment. The level of protection is directly related to its uniqueness and accessibility for recognition not only by experts, specialists, but also by ordinary citizens. One security feature is not a guaranteed protection of banknotes, but only all the components in the complex contribute to the protection of banknotes of a particular denomination from counterfeiting.

Key words: modern elements of protection, optically variable element SPARK, "window" polymeric tape.

Постановка проблеми. Паперові гроші завжди були об'єктом підвищеної уваги з боку злочинців, тому ця категорія документів забезпечується виробниками самими сучасними та технологічно складними засобами захисту від підробки. Багато хто впевнений, що захисні ознаки є секретними і не підлягають контролю звичайними громадянами. Насправді секретні ознаки є, але є й велика кількість захисних ознак, спеціально призначених для контролю громадянами та спеціалізованими службами.

Метою дослідження є розгляд нових сучасних елементів захисту на банкнотах оновленого ряду української гривні.

Виклад основного матеріалу. На сьогоднішній день гривню підробляють всіма відомими способами. Починаючи від малювання, так із застосуванням сучасної копіювальної техніки. Швидкий розвиток кольорової, копіювально-множильної техніки призводить до того, що до рук шахраїв потрапляють доступні та ефективні засоби відтворення елементів захисту документів, що в свою чергу підвищує їх кількість і якість підробок. Підроблені банкноти мають дуже низьку якість і якщо просто уважно її розглянути, можна відразу відрізнити підробку від справжньої банкноти [2].

Для покращення захисту від підробки Національний банк України розпочав випуск та введення в обіг банкнот нової серії. У 2015 році першими серед оновлених банкнот були випущені 100 і 500 гривневі купюри. У 2016 році введена банкнота номіналом 500 гривень. У 2017 та 2018 роках були випущені банкноти номіналом 20 гривень, одна з яких присвячена 160-річчю від дня народження письменника Івана Франка. У 2019 році були випущені банкноти номіналом 50 і 1000 гривень. У 2020 році була випущена банкнота номіналом 200 гривень. У 2021 році були введені пам'ятні банкноти до 30-річчя незалежності України номіналом 100 і 500 гривень.

Для підвищення рівня захисту від підробки на оновлених банкнотах застосовують додавання нових сучасних елементів захисту, дизайн який наслідують банкноти нового модернізованого покоління та удосконалення основних елементів захисту, що присутні в кожній банкноті.

Розглянемо нові сучасні елементи захисту:

- Оптично-змінний елемент SPARK, що має кінематичний ефект. При зміні кута нахилу банкноти на ділянках зображення спостерігаються поступові переходи від кольору до кольору. Наприклад, зміна кольорів на новітніх банкнотах: 20-гривнева купюра присвячена 160-річчю від дня народження письменника Івана Франка має перехід від пурпурного кольору до золотисто-зеленого; 100-гривнева купюра має перехід від золотистого кольору до зеленого; 200-гривнева купюра має перехід від пурпурного кольору до золотисто-зеленого; 500-гривнева купюра має перехід від зеленого кольору до синього; 1000-гривнева купюра має перехід від золотистого кольору до нефритового.

- «Віконна» полімерна стрічка темно-сірого кольору, частково введена в товщу паперу, з яскраво вираженим кінематичним ефектом, що розміщена біля правого краю банкноти. Стрічка містить зображення числового позначення номіналу та графічного знака гривні. При зміні кута нахилу банкноти змінюється напрямок руху фонового зображення стрічки. Розміщена на банкнотах номіналами 20 (присвячена 160-річчю від дня народження письменника Івана Франка), 100, 200, 500, 1000 гривень оновленого ряду.

- Серійні номери виконані високим друком. Горизонтально – червоним кольором на зворотному боці. Вертикально - чорним кольором зі змінною висотою знаків та розташований вертикально вздовж правого краю зворотного боку банкноти [1].

Основні елементи захисту, які легко виявляються користувачами при уважному візуальному та тактильному контролі:

1. Водяний знак. Багатотоновий – зображення портрета, що повторює портретне зображення, надруковане на лицьовому боці банкноти. Зображення розміщено локально з лівого краю лицьового боку банкноти та видиме під час розглядання банкноти проти світла. Світлий елемент – зображення цифрового позначення номіналу, розміщене вертикально в правій нижній частині багатотонового водяного знака. Зображення видиме під час розглядання банкноти проти світла [5].

2. Захисна стрічка. Занурена в товщу паперу полімерна стрічка, видима праворуч від портрета під час розглядання банкноти проти світла.

3. Рельєфні елементи – елементи, шорсткість яких відчувається на дотик. Присутні тільки на лицьовому боці банкноти (портрет, написи, мікротексти).

4. Елемент для людей з послабленим зором – рельєфний елемент, що відрізняється на кожній банкноті, знаходиться по середині лівого краю на лицьовому боці.

5. Латентне зображення – цифрове позначення номіналу, розглядається на рівні очей проти світла під гострим кутом, розташоване по середині правого краю банкноти.

6. Наскрізний елемент (суміщене зображення) – зображення, всі елементи якого збігаються та доповнюють один одного під час розглядання банкноти проти світла.

7. Орловський друк – спеціальний вид друку, що забезпечує різкий перехід одного кольору в інший на елементах дизайну без їх розривів і зміщення.

8. Райдужний друк – спеціальний вид друку, що забезпечує поступовий перехід одного кольору в інший на елементах дизайну без їх розривів [3].

У 2016 році для покращення функціональності та захисних властивостей банкнот до паперу додали льон вітчизняного виробництва.

Рівень фізико-механічних показників нового паперу відповідає всім новітнім вимогам Національного банку України. Завдяки своїм природним властивостям волокна льону значно перевищують за механічною міцністю волокна бавовни, забезпечуючи кращу зносостійкість паперу.

Висновок. Таким чином, питання розробки сучасних захисних елементів банкнот української гривні залишається актуальним. Наразі існує ряд основних елементів захисту на банкнотах, які легко виявляються пересічними користувачами при уважному візуальному та тактильному контролі без застосування спеціального обладнання. В той же час, варто наголосити на тому, що лише один окремий захисний елемент не гарантує повноцінний захист банкноти від часткової підробки. Лише всі компоненти у комплексі – папір, барвники, вид та спосіб друку, дизайн, кольорова гама та набір елементів захисту можуть забезпечити надійність банкнот української гривні. Застосування багаторівневої системи технічно складних методів захисту та їх постійна модернізація дозволить забезпечити надійність такої категорії важливих для держави документів, як паперові грошові знаки.

Література

1. Національний банк України. Про банкноти. URL: https://bank.gov.ua/ua/uah/obig-banknote#500_2015_пс. (дата звернення 08.11.2021).
2. Погребняк А. Ю., Гусак Ю.Е. Дизайн національної грошової одиниці України як елемент захисту від підробки. *Сучасні проблеми економіки і підприємництва*. 2013. Вип. 11. С. 74–81.
3. Погребна А. О., Воробей О. В. Особливості захисту банкнот Національного банку України. Актуальні питання кримінального процесу, криміналістики та судової експертизи: міжвідомча науково-практична конференція (Київ, 24 листопада 2017 року). Київ. 2017.

URL:<http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/4267/1/%d0%9f%d0%be%d0%b3%d1%80%d0%b5%d0%b1%d0%bd%d0%b0%20%d0%90.%20%d0%9e..pdf>(дата звернення 09.11.2021).

4. Кравчук Т. П., Пюро О. М., Якуб'як І. М. Сучасні методи захисту від підробки банкнот української гривні та валют світу. URL: http://www.rusnauka.com/3_SND_2010/Economics/58122.doc.htm (дата звернення 09.11.2021).
5. Онищенко Н. С. Техніко-криміналістичне дослідження водяного знаку, як елементу захисту документів. *Сучасні тенденції в юридичній науці України*. Хмельницький. 2015. С. 153-156.